

quia hæc non est intrinsece mala, imo bona facta per publicam auctoritatem. Esset autem illicita si fieret privata auctoritate, quia cum hæc isto modo sit intrinsece mala, etiam ex quocumque bono fine, et propter bonum commune nunquam potest honestari si fiat privata auctoritate. Unde cum aggressus procedat auctoritate privata non potest licite aliquo modo velle occisionem aggressoris. Ad confirmationem respondetur, quod quando est licitum facere aliquid quod ex se ipso licitum est, tunc etiam licitum erit illud velle. Quando vero est licitum aliquid facere, non quia ex se ipso licitum sit, sed quia ex defectu voluntarii excusatur a peccato, tunc non est verum, quod sit licitum velle illud. Et si adhuc objicias, quia qua ratione a parte rei est licitum aliquid facere, etiam illo modo erit licitum velle; ergo saltem erit licitum, velle occisionem aggressoris eo modo quo de facto licite fit, respondetur negando consequentiam. Et ratio est, quia de facto fit illicita, id est, non imputatur ad culpam illa occisio, quia per accidens omnino sequitur ad actum licitum justæ defensionis, cujus omnino per accidens, et materialiter se habet ipsa occisio. At si ad voluntatem compararetur aliquo modo jam non per accidens, et materialiter, sed formaliter habebit rationem objecti voliti, et sic non excusaretur a peccato et culpa.

XIX. Secundo arguitur contra rationem D. Thomæ: Quoniam qui vult causam, et prævidet effectum contentum in causa, consequenter etiam virtualiter vult ipsum effectum: hac enim ratione dicitur voluntas intendere unum formaliter, et aliud virtualiter in pluribus casibus: sed aggressus vult actum, qui est causa occisionis aggressoris, et prævidet occisionem contineri

in ipso actu: ergo impossibile est quod voluntas saltem indirecte et virtualiter non feratur in occisionem aggressoris.

XX. Ad hoc argumentum respondetur, quod non semper quod prævidet effectum in sua causa, si vult causam vult consequenter effectum subsecutum ad causam, quamvis verum sit, quod aliquando ita contingit. Sed tamen non est facile explicare, quando qui vult etiam virtualiter, et consequenter effectum subsecutum, et quando non vult illum; ut autem id explicemus breviter dicimus tria. Primum, quando causa per se, et immediate ordinatur ad aliquem effectum qui prævisus est in ipsa causa, tunc qui vult causam propter quemcumque finem vult etiam consequenter, et virtualiter illud effectum. Ratio est manifesta, quia effectus per se alicujus causæ continetur in virtute in ipsa causa per se; ergo si prævideatur talis effectus contineri in sua causa, impossibile est ut quis velit causam illam, et non effectum: secundum, quando effectus aliquis non est per se alicujus causæ quia causa non per se, et immediate ad illum effectum ordinatur, quin potius effectus sequitur ex aliqua suppositione ab extrinseco, tunc in dubium potest verti, an qui vult causam prævidens effectum. Et ratio hujus est, quia aliquando contingit quod effectus iste sit volitus, et aliquando contingit non esse volitum, unde hoc indiget explicatione, quam statim adhibeo in sequenti dicto. Tertium, in casu præcedentis dicti, quando quis exercet actionem, quæ est causa illius effectus per accidens, si illa actio sit necessaria ad conservandam rem magni momenti, et ad quam quis habet jus, etiam si tunc velit, et exerceat illam actionem, non vult effectum per accidens subsecutum. Ratio hujus est, quia actio

illa, quæ est causa per accidens illius effectus ordinatur ex natura sua, et ex intentione operantis ad alium effectum primum, et per se; et ex alia parte cum res illa sit magni momenti, non tenetur quis cessare ab illa actione, et causa propter effectum subsecutum per accidens, verbi gratia, quando quis propter defensionem reipublicæ ut occidat hostes ipsius, sive in bello justo ut occidat impugnantes civitatem simul occidat innocentes, quorum occisio secundum se est illicita, quia tamen sequitur per accidens ad actionem necessariam, conservatur bonum commune magni momenti, ideo talis innocentium occisio non imputatur voluntati. Et hoc ipsum dicendum est de occasione aggressoris in defensionem propriæ vitæ. Quarto, si actio illa quæ est causa effectus per accidens non sit necessaria ad rem magni momenti, sed parum utilis, vel si sit necessaria illa actio ad rem aliquam conservandam, quæ res est parvi momenti, tunc si effectus per accidens subsecutus sit aliquid illicitum secundum se, vel inferens aliquod grave nocumentum proximo, tunc qui vult causam, vult consequenter effectum, ac subinde peccat. Ratio hujus est, quia quando res est parvi momenti tenetur quis cessare ab illa actione propter evitandum grave nocumentum proximi, vel aliquid illicitum secundum se, etiam si sit effectus per accidens subsecutus, verbi gratia, si mulier nimis pulchra velit solum recreandi causa deambulare per agrum prævidens ob nimiam suam pulchritudinem aliquos passuros scandalum, tunc non potest exercere licite talem deambulationem, sed tenetur cessare ab illa, quia talis deambulatio solum recreandi causa, cum parum utilis sit, et nullo modo necessaria, non potest exerceri cum tam gravi no-

cumento spirituali aliorum, etiam si per accidens hoc sequatur ex malitia ipsorum, et sic tunc volens causam vult consequenter effectum per accidens subsecutum. Si tamen deambulatio illa ex consilio medicorum censetur necessaria ad salutem, tunc jam res illa erit magni momenti, et sic non tenetur prætermittere illam deambulationem propter vitandum spirituale damnum aliorum, quod per accidens sequitur, et tunc etiam si velit causam non vult effectum, nec imputatur illi. Et similiter non tenetur mulier illa prætermittere audire sacrum, præsertim in diebus festis, et idem est de aliis rebus bonis, et magni momenti, quamvis hæc omnia prudenter dijudicanda sint. Legatur D. Thomas 2-2, quæst. XLIII, articulo VII et VIII, et Cajetanus 2-2, quæst. CLXIX, artic. II, circa solutionem ad quartum, et magister Bagnez 2-2, quæstione decima, articulo undecimo. Ex dictis facilis est solutio ad argumentum. Nam volens actum, qui per se ordinatur ad suam defensionem, etiam si prævideat occisionem aggressoris tamquam effectum per accidens subsecutum, et contentum in illa causa, non tamen vult illum effectum propter rationem assignatam in isto tertio dicto.

XXI. Tertio et ultimo arguitur contra eandem rationem, quoniam in jure non includitur irregularitas ratione homicidii nisi propter homicidium aliquo modo voluntarium, ita quod si nullo modo sit voluntarium homicidium nullo modo incurrit irregularitas, sed propter occisionem factam in defensionem propriam secundum jus antiquum inducebatur irregularitas, et modo etiam propter occisionem aggressoris factam in defensionem honoris, aut honorum fortunæ inducitur irregularitas, quantumcumque fiat

eum moderamine inculpatæ tutelæ: ergo talis occisio aggressoris est voluntaria saltem aliquo modo.

XXII. Ad hoc argumentum respondetur, quod si teneamus, quod occisio aggressoris, quamvis non sit voluntaria moraliter, est tamen voluntaria physice, facilis est solutio dicendo, quod ratione hujus homicidii talis occisio dicitur homicidium voluntarium in jure, et secundum antiquum jus inducebat irregularitatem. Si vero teneamus talem occisionem aggressoris nullo modo esse voluntariam se defendenti, nec moraliter nec physice, tunc dicimus in jure appellari homicidium voluntarium secundum præsumptionem, quia etiamsi fiat a parte rei cum moderamine inculpatæ tutelæ, et se defendens non intendat occisionem aggressoris, adhuc tamen præsumitur quod occisio illa sit aliquo modo intenta, et quod non fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, nam certe sæpe ita potest contingere, et ideo antiqua jura imponebant irregularitatem. De quo tamen amplius dicendum erit articulo octavo sequenti, agentes de irregularitate.

ARTICULUS V.

An propter defensionem honoris, aut bonorum temporalium possit quis licite occidere aggressorem?

I. Ratio dubitandi a parte negativa est, quia honor, aut bona temporalia sunt longe inferioris ordinis quam vita proximi; ergo cum tam gravi nocumento proximi, in vita sua non potest quis defendere bona temporalia sua, sive honorem suum. Circa hanc difficultatem Salon in

præsenti refert Abulensem, et alios auctores, qui tenent partem negativam hujus dubii. Quorum potissimum fundamentum est testimonium D. Augustini relatum a D. Thoma in argumento secundo hujus articuli. Et similiter aliqua decreta, quæ habentur in jure, in quibus videtur hoc damnari. Cæterum hoc fundamentum est parvi momenti. Nam testimonium D. Augustini explicat D. Thomas, ita ut loquatur de eo, qui livore vindictæ, aut ex intentione occidit aggressorem. Decreta autem quæ in jure habentur solum imponunt irregularitatem, non tamquam pœnam peccati, sed tamquam impedimentum canonicum propter significationem. Et si aliquando jura hoc damnant peccatum, ideo est, quia talis occisio aggressoris præsumitur non fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut in simili casu diximus in solutione ad tertium præcedentis dubii.

II. Quare opposita sententia affirmativa est communis inter theologos, videlicet licitum esse cum moderamine inculpatæ tutelæ occidere aggressorem in defensionem proprii honoris, et bonorum temporalium, et ideo hanc sententiam sequentibus conclusionibus explicabimus.

III. Dico igitur primo: In defensionem honorum temporalium, quando illa sunt magni momenti, licitum est aggressorem occidere; si vero sunt parvi momenti, nullatenus erit licitum illa defendere cum occisione aggressoris. Prima pars hujus conclusionis intelligenda est cum eisdem omnibus conditionibus, et circumstantiis, quibus supra diximus licitam esse defensionem propriæ vitæ, etiam cum occisione aggressoris. Hæc igitur conclusio quoad utramque partem constat satis ex dictis circa solutionem ad secundum præcedentis dubii.

IV. Dubitabis tamen circa hanc

conclusionem, an bona temporalia consideranda sint esse magni aut parvi momenti absolute in se ipsis; an vero respective, videlicet respectu ejus qui illa defendit, sive a quo auferuntur. Ad hoc respondetur, quod respective censenda sunt esse magni, aut parvi momenti; et similiter etiam absolute in se ipsis. Et quidem quod absolute si magni momenti censeantur possunt juste defendi, etiam si illa respective considerata non inferant gravissimum nocumentum ei a quo auferuntur, certissimum est ex jam dictis. Quod autem etiam si absolute sint magni momenti, sed solum respective, videlicet, quia si illa auferantur quamvis sint minima in se, inferunt tamen gravissimum nocumentum a quo auferuntur, probatur posse tunc defendi cum occisione aggressoris, quia magis necessaria sunt illa ad vitæ sustentationem ejus a quo auferuntur, quam si in magna quantitate auferrentur ab homine prædivite: sed quando sunt in magna quantitate potest dives illa defendere cum occisione aggressoris, præsertim quando inferunt magnum nocumentum; ergo homo pauper poterit cum occisione aggressoris defendere bona temporalia, quæ si absolute non sint magni momenti, sunt tamen respective.

V. Dico secundo: In defensione honoris, qui censetur esse magni momenti potest quis aggressorem occidere, non tamen si sit parvi momenti. Hæc conclusio potius indiget explicatione, quam probatione. Nam eisdem prorsus rationibus probari debet, quibus in solutione ad secundum præcedentis dubii probavimus tertium et quartum dictum.

VI. Explicatur igitur conclusio quoad priorem partem, nam si aliquis invadatur ab ipso qui vult ipsum occidere, a quo tamen vitam defendere potest per fugam, amittit

tamen magnum honorem in tali fuga, tunc jam non in defensionem vitæ, quam per fugam defendere poterat; sed in defensionem honoris, quem amittere posset si fugeret, licitum est ei ut non amittat istum honorem invasorem occidere. Si tamen non amittat magnum honorem, sed honorem qui parvi momenti censetur, vel quia invaditur in occulto, ubi etiam si fugiat a nemine videri possit; vel quia si invadatur in loco publico, et communi, ubi a pluribus videre possit, invaditur tamen a pluribus aggressoribus, quos fugere potest sine amissione magni honoris; vel si aggressus sit talis homo, ut quamvis invadatur ab uno solo fugiendo ipsum non amittat magnum honorem, tunc non poterit in defensionem honoris qui parvi momenti censetur, aggressores vel aggressorem occidere.

VII. Et si objicias: Nam ex prima parte hujus conclusionis sequitur licitum esse sibi in defensionem honoris occidere illum, qui verbis contumeliosis te afficit, quibus perdis magnum honorem, nec aliter poteris recuperare illum nisi occidendo aggressorem, quia iste non alio modo cessabit ab illis verbis nisi occidatur, consequens autem videtur nimis durum; ergo, etc. Ad hanc objectionem Navarrus ut refert Lessius lib. II, cap. IX, dubitatione XII, numero LXXVIII concedit sequelam, sed tamen probabilius est oppositum, ut ibi censet Lessius. Et ratio hujus est, quia ad recuperandum honorem in isto casu sufficiunt moraliter loquendo verba aggressi, quibus ostendat aggressorem mentiri, seu falsum dicere.

VIII. Sed dubitas insuper circa hanc conclusionem, an propter defensionem honoris provocatus ad singulare certamen possit illud acceptare, si quidem si non acceptet amittit magnum honorem, et talis